

Sokrates, Platon ve Aristoteles'in Kadın Söylemleri Üzerine Bir Değerlendirme

FATMA TUĞÇE AYPERİ ÖZDEMİR*, EKİN KAYNAK İLTAR*

Özet

Toplumların kadına bakışı, tarihsel süreç içinde kadının yeri her zaman değişken bir konuma sahip olmuştur. Kadın ve erkek ayrımı, insanların yaşamlarını belirleyen, cinsiyetle belirtilen ayrım dolayısıyla sınırlayan bir yaşam alanı ortaya çıkarmıştır. Bu makalede Antik Yunan'da kadın olmak ve klasik dönem filozoflarının (Sokrates, Platon, Aristoteles) kadın hakkındaki görüşleri incelenecektir. Antik Yunan'da yaşamda genel olarak eril hakimiyet söz konusudur ve kadın ötekileştirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehir devletleri olarak anılan polislerdeki yönetim, haklar bakımından kadını yurttaşlık hakkına uygun görmemektedir ve kadınların genel olarak belli haklardan mahrum olduğu açıktır. Nitekim genel olarak kadınların erkeklerden farklı olduğu kabul edilse de kadın mizacının doğal haliyle kabul edilmesi uygun görülmemekte ve aşırılıklar içeren bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Klasik dönem filozofları olan Sokrates, Platon ve Aristoteles'in kadın hakkındaki görüşleri pek olumlu değildir. Bu çalışmada, dönemin tarihsel özellikleri, toplumsal yaşantısı ve bu olgular içerisinde kadının yeri anlatılacak, filozofların kadın hakkındaki düşüncelerinin kökenleri araştırılacaktır. Bu noktada toplumsal cinsiyetle ilgili algıyı şekillendiren faktörlerin ne olduğuna ve bu faktörlerin günümüzdeki etkilerinin ne olabileceğine değinilecektir.

Anahtar Sözcükler: Antik Yunanda Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Eril Hakimiyet, Ötekileştirilmiş Kadın, Sokrates, Platon, Aristoteles

An Assesment of Women's Discourse of Socrates, Plato And Aristotle

* Fatma Tuğçe Ayperi Özdemir, Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü, ayperi.tugce@gmail.com

* Dr. Öğretim Üyesi Ekin Kaynak İltar, Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü, ekinkaynak@akdeniz.edu.tr

Abstract

The view of societies on women and the place of women in the historical process has always been variable. The distinction between men and women has created a living space that determines the lives of people and restricts them due to gender. This article examines the views of women in ancient Greece and the philosophers of classical period (Socrates, Plato, Aristotle) about women. In ancient Greece, there is masculine dominance in life and the woman appears as the other. The administration in the police, which is called city-states, does not consider women eligible for citizenship in terms of rights, and it is clear that women are generally deprived of certain rights. As a matter of fact, although it is generally accepted that women are different from men, it is not considered appropriate to accept women's temperament as a natural state and it is considered as a structure containing extremes. Socrates, Plato and Aristotle's views about women are not very positive. In this study, historical characteristics of the period, social life and the place of women in these phenomena will be explained and the origins of philosophers' thoughts about women will be investigated. At this point, the factors that shape the perception of gender and the effects of these factors will be discussed.

Keywords: Women in Ancient Greece, Gender, Masculine Domination, Otherized Woman, Socrates, Plato, Aristotle

Giriş

Antik Yunan'da kadın toplumsal yaşamda doğrudan bir yere sahip olmamaktadır. Bu durum dönem filozoflarının düşüncelerinde de bariz bir biçimde görülmektedir. Eril ve dişil alana ilişkin ayrımların yoğun olarak vurgulandığı bilinmekle birlikte "kadın" bir öteki olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların kamusal alanda ve siyasal alanda söz sahibi olmadığı, bahsi geçen alanlardaki aktifliğin erkeklere atfedildiği açık olarak görülmektedir. Ataerkil bir yaşamın baskın olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu ataerkil yaşamın içinde kadının yaşam alanı oldukça kısıtlı bir alandır.¹

Atina gibi şehir devletlerinin bulunduğu dönem içinde yaşayan filozofların ataerkil düşünce yapısını benimsediklerini bu düşünce çerçevesinde çizdikleri kadın figüründe görülmektedir. Bu nedenle Klasik Dönem Düşünürleri olarak anılan Sokrates, Platon ve Aristoteles'in kadın söylemlerinin hangi çerçeveyi sunduğunu değerlendirmek için bazı eserlerden faydalanılmıştır. Sokrates'in kendine ait herhangi bir yazılı eseri olmadığından Platon'un "Gorgias, Kratylos, Theaitetos" diyaloglarında yer alan Sokrates de-

¹ Kadının yaşamı, kültürel alanda hakim olunan alan sınırlanmış ve oikosun düzeni kadınların sorumluluğunda olan bir alan olarak görülmektedir. Dolayısıyla evlilik de kadının üretim alanı olarak görülmektedir. Kadın üretebilmek için çocuk yetiştirmek olarak bahsedilmektedir. (Pomeroy, S. B.; 2004,159)

ğerlendirilmiştir. Platon ise kendi Devlet adlı eseriyle, Aristoteles ise Politika adlı eseriyle değerlendirilmiştir. Bu noktada, kadına dair toplumsal alanın da sınırlarının çizildiği, erkek ve kadının görevlerinin ayrı olduğunu işaret eden toplumsal cinsiyet vurgusunun yoğun olması nedeniyle belirtilen eserler bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Antik Yunan Kültüründe Kadının Yeri

Antik Yunan'da toplumsal alanda ve kültürel olarak kadın bir kategori altında değerlendirilmiş ve kadının hareket alanı kısıtlanmıştır. Bu kısıtlanmanın etkisi aynı şekilde kamusal alanda söz sahibi olamamak olarak da karşımıza çıkmaktadır. Antik Yunan'da kadın, genellikle belli haklardan yoksun olmak ve kalıpların içerisinde bir yaşama sahip olmak anlamı taşımaktadır. Greklerde kadınlar hakkında fikir yürütmeyi sağlayan kaynaklar M.Ö. 6 ile 3 binlerden kalmış olmakla birlikte döneme ait bulgularda yer alan kadın figürlerinde doğurganlık vurgulanmaktadır. Antik Yunan'da kadınların çocuk doğurması bir yeti olarak değerlendirildiğinde doğa ve bereket ile ilgili bağlantının olduğu açıktır. Platon kadınların doğayı taklit ettiğinden bahsederken tam olarak bunu kast etmektedir.²

Kadın tasviri üreme organlarının kazındığı kybele gibi kadınsal figürlerle yapılır. Bu noktada doğurganlık, bereketi ve doğayı temsil eden konumdadır. Uzun yıllar boyunca bu anlayış korunmuş ve mitolojik anlatılarda da yer alan kadın anlayışı toplumsal yaşamda izlerini belli etmiştir. Yunan mitolojisi, tanrılar ve tanrıçalar bakımından incelendiğinde kadın figürü kadın tanrıça öğeleriyle bağlantılı olarak karşımıza çıkmaktadır.³ Sağlığı temsil eden bekaret, doğurganlık ve çocuk yetiştirmekle birlikte evliliğin, ailenin önemi gibi konular kadını ilgilendiren sorumluluklar olmuştur. Bu nedenle kadın, doğurganlık özelliği sebebiyle ev yaşamında rol almaktadır. Kamusal alanda ise çoğunlukla kadının yeri bulunmamaktadır.⁴

Atina'da yönetim erkek yöneticilerin kontrolünde olmakla birlikte kadınların demokrasi içinde doğrudan bir rolü olmadığı dikkat çekmektedir. Atina'daki yasalar erkek egemenliğini kabul eden niteliktedir.

“Oikos ya da hane alanı Yunan için, insanın biyolojik ve iktisadi varlığını yeniden üretmesi için zorunlu işlevlerin yerine getirildiği yeri gösterir. Temelde insanın maddi ihtiyaçlarının karşılandığı alan bu alandır. Ancak bu yer, insanın insan olabilmesi için gerekli/zorunlu temel koşulların sağlandığı düzlem olsa da, bu alanda yer alan insanın herhangi bir canlı varlıktan bir bakıma pek bir fark da yoktur. Bu düzlemdeki insan herhangi bir hayvan

² Kaya, Tebrike, “Erkek Akıl Batı Felsefesinde ‘Erkek’ ve ‘Kadın’”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, Cilt/Vol: 3, (2016), 138 -141: 139

³ Graves, Robert, Yunan Mitleri, *Çev. Uğur Akpur*, (İstanbul, Say Yayınları, 2010): 16

⁴ Akalın, Ayşe Gül, “Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı”, *A.Ü-DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı:33, (2003), 17-47: 18

gibi yemek, içmek, uyumak, üremek, iklimsel koşullardan korunmak, güvenlik gibi gereksinimlerini karşılamaktadır. Kadın, bu gereksinimler ya da zorunluluklar sisteminin merkezi sinir düğümü konumundadır ve buıyla sistem tarafından adeta esir alınmıştır.”⁵

Kadınlar için koyulan yasalar ise oikosları korumayı amaçlamaktadır. Kadınların erkeklerin kontrolü altında olması, özellikle eşleri veya babaları kast edilir, hane alanında kalan bir kadın imgesi çizmektedir.⁶ Atina’da vatandaşlık Atinalı erkeklerin hakkı olarak görülmüştür. Kadınlar doğrudan vatandaşlık hakkına sahip olmamaktadır. Vatandaşlık hakkına sahip olabilmek durumu Perikles döneminde değişmiş olsa da asıl amaç erkek varis üretmektir.⁷ Yönetici Perikles zamanında Atina vatandaşı olan bir erkeğin Atinalı olmayan bir eş seçmesi mümkün olmamaktadır. Bu noktada varis önem arz ettiğinden bu kişinin erkek evlat edinmesine izin verilmektedir. Evlat edinebilmek için seçtiği kadın özgür olmak durumundadır.⁸ Belirtilen yasada dönemde yapılmış olan Peloponnesos Savaşı zamanında nüfus azaldığından yasal bir evlilik şartı beklentisi kaldırılmaktadır ve bu birleşmelerden doğan çocuklara varis olmaları nedeniyle verilen vatandaşlık önem arz etmektedir. Burada kadınları ilgilendiren bu hak, neslin devamını sağlamak ve devletin varlığını korumak üzere verilmektedir.

Kadınların “Kyrios” adı verilen bir kişinin velayeti altında olması⁹, genellikle eğitim bakımından yeterli haklara sahip olmaması, kız çocuklarına okuma yazma öğretilmemesi durumu vardır. Bunun yanı sıra kadınların kendine ait olarak sayılan bir çeyizleri vardır. Bu çeyize drahoma adı verilir. Drahoma olmazsa evlenmeleri mümkün değildir, kadınlar erkeklerin tüm baskılarına katlanarak süreci yürütür.¹⁰ Evlilik ve boşanma prosedürleri Antik Yunan polisleri için oikos alanını belirleyen yasalarla çizilmiştir ve bu nedenle kadının alanı sınırlı olmakla birlikte erkeklerin söz hakkının daha fazla olduğu bir yaşamı sürmüşlerdir.¹¹

Evliliklerin sona ermesi durumunda drahomayı kadın geri alır, yeniden bir evlilik yaparsa da tekrar drahoma öder. Drahomanın kontrolü evlilik süresi boyunca erkekte kalır. Kadının evliliği “kyrios” ile eş adayları arasındaki bir anlaşma olarak geçmektedir. Bunun yanı sıra evli bir kadının yükümlülükleri arasında sadakat de bulunmaktadır.¹²

Grek tragedyelerinde yer alan kadın karakterler toplumsal yaşamdakinin

⁵ Ağaoğulları, M. A.; 2015, 44

⁶ Marilyn, Katz, “Ideology and “The Status of Women” in Ancient Greece”, *History and Theory*, vol. 31, No:4, (1992), 70-97: 73

⁷ Akalın, *Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı*, 24

⁸ Hetaria, köle ya da fahişe olması onaylanmamaktadır.

⁹ Thomas R., Martin, *Ancient Greece From Prehistoric to Hellenistic Times*, New Haven&London, Yale University Press, (2013): 78

¹⁰ Akalın, *Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı*, 27-28

¹¹ Martin, *Ancient Greece From Prehistoric to Hellenistic Times*, 89

¹² Akalın, *Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı*, 29

aksine güçlü, söz sahibi ve aktif kişileri temsil eder. (Orestes, Elektra vb.) Evlerinde harem yaşamı süren ev kadınları toplumsal yaşamda yer edinememişlerdir. Evlerde kadınlar için ayrılmış bir bölüm bulunur. (Gynaikonitis) Bu bölüm caddeye girişi uzak ve köleler tarafından korunan bir yerdir. Burada kadınlar günlük ev işlerini yürütür, çocuk doğurmak ve yetiştirmek onun kontrolündedir. Kadın ancak savaş durumunda evin tüm idaresini üstlenmektedir. Genellikle evde duran kadınlar komşularla görüşebilmektedirler, çarşıya ise gynaikonomos adı verilen yaşlı bir köle ile gidebilmektedirler. Bu alanın dışına çıkma istediği durumunda ise yasalar tarafından gerekli cezalar verilmektedir.¹³ Görüldüğü üzere doğum, ölüm ve bayram dışında kadınlar çoğu zamanını evde geçirmektedir.¹⁴

Antik dönemde fakir kadınların toplumsal yaşama katıldıkları ve ev dışında çalıştıklarından bahsedilir. Köylerde ev işleri, tarlada işçilik, kölelik, hizmetçilik; şehir yaşamında ise hizmetçilik, kölelik, dokuma işçiliği, sütanelik, çocuk bakıcılığı türünden işlerde fakir kadınlar çalışmıştır. Toplu faaliyetlere katılabilen kadınlar (dansözler, flütçü kızlar, kadın düşünürler ve Hetairalar) toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır. Bunun yanı sıra Aristokrat ve üst sınıftan soylu kadınların toplumun geneline göre daha özgür bir yaşama sahip oldukları bilinir.

2. Klasik Dönem Filozofları ve Kadın Hakkındaki Düşünceleri

Antik Yunan'da Klasik Dönem Düşünürleri olarak ifade edilen Sokrates, Platon ve Aristoteles'in söylemlerinde ve düşüncelerinde eril alanın hakiyetinin olduğu açıktır. Bu alan, kadın erkek ilişkilerinin farklı değerlendirilmesi bakımından sınırları çizilmiş bir alan olmaktadır. Dişil ve eril ayrımların varlığı, kadının toplumsal yaşamdaki yerinin etkisiyle birlikte kültürel nüvelerin ilişkiselliği dönem filozoflarının düşüncelerinde kendini yeneden inşa etmektedir. Genel olarak bakıldığında şehir devletlerinde yönetim olarak bile "kadının yeri" belirlenmiş bir alandır. Bu durum, filozofların düşüncelerinde de görülmektedir. Sokrates'in kadın hakkındaki düşünceleri, kendine ait yazılı bir eseri olmadığından, Platon'un Gorgias, Kratylos, Theaitetos adlı diyaloglarında yer almaktadır. Platon'un kadın hakkındaki düşünceleri Devlet adlı eserinde toplumsal konumu, statüsüyle birlikte ifade edilmiştir. Aristoteles'in kadın hakkındaki düşünceleri ise Politika adlı eserinde yoğun olarak geçtiği için bu eser baz alınarak incelenmiştir. Bu diyalogların ve eserlerin seçilmesi, kadınlara atfedilen niteliklerin nüvelerini ortaya koyabilmek açısından önem arz etmektedir.

¹³ Clark, Christina A., "To Kneel or Not to Kneel: Gendered Nonverbal Behavior in Greek Ritual", *Women, Gender, and Religion, Journal of Religion & Society*, Supplement Series 5, (2009), 6-20: 13

¹⁴ Akalın, *Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı*, 31-32

2.1. Sokrates ve Kadın

Sokrates'in günümüze ulaşmış herhangi bir eseri yoktur; ancak Platon'un eserlerinde Sokrates'e sıklıkla rastlanmaktadır. Bu nedenle Platon'un diyaloglarında yer alan Sokrates'in cümleleri alınmıştır. Diyalog olarak ise kadın erkek ayrımının yapıldığı kelimeler ve cümleler Gorgias, Kratylos ve Theaitetos ele alınmıştır. Sokrates'in kadın hakkındaki düşüncelerine dair anlamlar bu diyaloglardan çıkarılmıştır.

Sokrates Gorgias diyalogunda Kallikles ile konuşurken şöyle bir cümle söylemektedir: "Senin bana öğütlediğin yolu tutup, halk toplantılarında senin gibi erkekçe konuşmaya, söylevcilik sanatına, şimdi moda olan ilkelere uygun olarak siyasete mi özenelim; yoksa felsefe mi öğrenelim?"¹⁵ Bu cümlede "erkekçe konuşmak" dikkat çekicidir. Topluluğa hitap etme, siyasetle ilgilenme gibi anlamlar erkeklerin yapabileceği bir durum olarak değerlendirildiğinden toplumsal nüvelerle ilişkilendirilerek kültürel anlamlara işaret etmektedir. Bu noktada, erkekçe konuşmak eril öğelerin varlığını göstermektedir. Yine Gorgias diyalogunda meslek olarak yapılacak işlere ve bu işlerde kadınlara atfedilen anlamlara rastlanmaktadır. Flüt çalmak, aşçılık gibi işlerin zevkle bağlantılı işler olması nedeniyle kadınlara atfedildiği görülmektedir. Bu ayrımla kadın ve erkeğin yapması gereken eylemler bakımından ayrıldığı, toplumsal alanın inşa edilmesinin bu denli keskin ayrımlara dayandığı düşüncesine rastlanmaktadır.

Kratylos diyalogunda Sokrates Hermogenes ile konuşurken Yunan mitolojisinde yer alan tanrıların ve tanrıçaların isimlerinin anlamlarından bahseder. İsimlerin anlamları için kökensel anlamlarına değinmek gerekmiştir ve belirtilen isimlerde ise dişil eril ayrımın yapıldığını görmek mümkündür. Bu noktada, bu ayrımın Greklerde dilsel alanda da yer edindiğini görebilmekteyiz. Demeter, Artemis ve Aphrodite gibi kadın tanrıçaların anlamları ise belirgin bir biçimde vurgulanmaktadır.

Demeter adlı tanrıçanın toprak ana ile eşleştirilmesine ve besinlerin iletimindeki görevine değinilirken yine Antik Yunan için anlamlı olabilecek bir kadın imgesi çizilmektedir. Hera içinse kökensel anlama değinilmiştir.

"Demeter adı bize onun verdiği besileri bir ana gibi iletmesinden (didousa meter) ötürü verilmiştir sanıyorum. Hera adını sevimli (erate) olmasına borçludur; nitekim Zeus'un ona gönlünü kaptırıp onunla evlendiği söylenir. Yasa koyucu belki de göğül olaylarla uğraştığı için, kılık değiştirmiş biçimde, sözcüğün başını sonuna getirerek havaya (aet) Hera adını takmıştır; üst üste birkaç kez söylersen Hera adını senin de usun yatar buna."¹⁶

Artemis adlı tanrıçanın kızlık sevgisi, el değmemişlik gibi anlamlarla birlikte bekaret vurgusu ön planda olacak şekilde isimlendirildiğinden bahse-

¹⁵ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, İstanbul, Remzi Kitabevi, (2010): 500 c, 108

¹⁶ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 404 a, 218

dilmektedir. Görülecektir ki bu tanrıça için erdemli olmanın döllendirilmekten uzak olmak, cinselliğin belirlenimi ve bekaretin önemiyle birlikte anlamlı olacağından söz edilmektedir. Adının tanrıçanın anlamını da ortaya koymasıyla birlikte eril kavramlar ve tiksiniyecek bir şey olarak cinsellik kast edildiği açıktır.

“...Artemis adı, kızlık sevgisiyle, dokunulmamışlığı (to artemes) gösterir. Bu adı koyan tanrı kıza erdem bilir (arates histor) demek istemiştir belki, belki de tanrı kızın erkekçe döllendirilmesini istememesi, tiksiniyesi (ton aroton misei) ni belirtmek istemiştir. Bu adı kuran bunu, ya da bu gibi şeylerin hepsini göz önünde tutarak vermiştir tanrı kıza.”¹⁷

Kratylos diyalogunda Dionysos ile Aphrodite' i soran Hermogenes'e Sokrates onların isimlerinin anlamını açıklamak üzere yanıt vermektedir. Aphrodite için mitolojide yer alan eserlerden de bilindiği üzere köpükten gelen anlamı vardır. Bu anlam hadım edilen bir tanrının denize dökülen parçalarının deniz köpükleriyle birleşmesi sonucunda ortaya çıkmış olarak kabul edilmektedir.

“Çetin sorular bunlar Hipponikosoglu! Bu adların tanrılara verililerinin hem alaylı hem de ciddi anlamı vardır. İşin ciddi yanını başkalarına sor; alaylı yanına gelince bunu ortaya koymamda bir engeller göremiyorum: Tanrılar da sever şakayı, Dionysos'a şarap veren (ho didous ton oionon) alay yollu didoynsos denmiş olsa gerek. Şarap (ainos) içenlerin çoğu akıldan yoksun oldukları halde akıllı sanısına (oiesthai) kapıldıklarından çok yerinde olarak şaraba uslu olduğunu sandıran (oionus= demişler. Aphrodite'ye gelince, Hesiodos'un dediği gibi, köpükten (aphros) doğduğu için Aphrodite diye adlandırıldığını onunla birlikte benimsemeli.”¹⁸

Sokrates Kratylos diyalogunda isimlerin anlamlarına değinirken kadın tanrıçalardan ve onların görevleriyle isimlerindeki uyumdan bahsetmektedir ve erkek tanrılardan söz ederken de onların isimlerindeki anlamlarda da uyum vurgulanmaktadır. Bu uyumun içerisinde niteliklerin ve sıfatların dişil ve eril ayrımı önem arz etmektedir. Tanrıçalar anlatılırken el değmemişlik, toprak ana türünden kavramlar kadınlara atfedilmektedir. Bilgelik, yiğitlik, erkekçe davranmak gibi kavramlar ise tanrılara yüklenmiş anlamlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu diyalogda yer alan kavramlar bakımından Yunan mitolojisindeki öğelerin etkisi yadsınamaz.

Theaitetos diyalogunda Theaitetos ile konuşurken ebelik ve kendi doğurtma sanatı üzerine konuşurken dişil ve eril bir ayrım yapmaktadır. Bu ayrımla doğurtma sanatını kimlerin yapabileceğini, kimlerin yapamayacağını belirlemektedir ve bu sanatı uygulayabilmenin bir meslek alanıyla ilişkili olması gerektiğinden bahsetmektedir. Doğum yapabilecek herhangi birinin, yani bir kadının bu mesleği uygulayabilmesi Sokrates'e göre olanaklı

¹⁷ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 406 a, 220

¹⁸ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 406 c, 220

değildir. Doğurtma sanatının meslek alanıyla ilişkisi ifade edilirken ebeliğin doğuramayacak olanlara ithaf edilmesi ve Yunan mitolojisindeki Artemis ile bağlantısı ortaya konulmaktadır.

“Ebelik sanatının bütün gelenek ve göreneklerini bir hatırlayıver; sana anlatmak istediklerimi kolaylıkla kavrayacaksın. Daha gebe kalabilecek ve doğuracak hiçbir kadın başkalarını doğurtmak için bu mesleğe giremez; bunu artık doğuramayacak olanlar yapar.”¹⁹

Ebeler, hem bilgi hem de deneyim gerektiren bir emek alanı olduğundan kadınlar için büyük bir öneme sahiptir.²⁰ Sokrates, kadınların ebelik sanatına ilişkin sınırları çizerken kadınların kendi aralarındaki fizyolojik durumunu da ortaya koyması bakımından önemli bir noktaya değinmektedir. Burada “doğurabilecek olan” ile “doğuramayacak olan” ve “gebe kalabilecek olan” ile “gebe kalamayacak olan” ayrımı diyalog devam ettiğinde daha anlamlı hale gelmiş olacaktır.

“Bu adete ön ayak olan, söylendiğine göre, Artemis imiş; kendisi hiç doğurmadığı için doğum esnasında görülecek işlere nezaret etmeyi himayesine almış; görgü olmadan bir sanatı öğrenmek mümkün değildir; işte, insan doğasının bu zaafını göz önünde tutarak tamamıyla kısır olanlara ebeliği yasak ediyordu. Buna karşılık yaşlarının ilerlemiş olması dolayısıyla artık doğurmayanlara, kendi durumunda olanlara bir saygı olsun diye bu sanatı müsaade ediyordu.”²¹

Artemis’in doğurmayan ve gebe kalmayan bir tanrıça olması ve kadınların doğumu ile ilişkisi bakımından önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Bunun yanısıra Sokrates, kendi doğurtma sanatının köklerinin nereden geldiğini anlatmaktadır. Doğada ve insanın yapısında yer alan var olan bir şeyi sürdürme algısının yanısıra doğanın neye nasıl sonuç vereceğini bilebilmenin önemine değinmektedir. Bu sebeple de diyalogun devamında doğa ile ilgili bu ayrımın da anlamından bahsetmektedir.

...Gerçekten bir düşün: toprağın ürünlerine bakmak, onları devşirmek ile bir de hangi toprağa ne tür bitki ve tohum ekileceğini bilmek ayrı ayrı sanatlar mıdır?²²

Sokrates doğanın sunduğu imkanlardan bahsederken ve onunla ilişkili bir eyleme biçimini algılamak onun ne türden bir sanat olduğunu anlatmaktadır. Dolayısıyla onun için bu sanat kavrayışı önemlidir. İnsan var olan bir şeyi devşiren bir yapıya sahip olduğunda farklı, var olan şeyin neye ihtiyacı olduğunu anlayabilecek bir yapıya sahip olup ona ihtiyacı olan şeyi verebi-

¹⁹ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 149 b, 460

²⁰ Yaman, Melda, “Sokrates’in Ebeliği: Eril Felsefe – Dişil Ebelik Üzerine Düşünceler”, *SAV Katkı Dergisi*, Sayı:3, (2016), 1-16:8

²¹ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 149 c, 460

²² Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 149 e, 460

lecek bir konumda olduğunda farklı bir kişi olmaktadır. İşte tam da bu nedenle Sokrates, bu duruma önem vermektedir.

İşte ebelik sanatının alanı böylesine genişdir. Benim faaliyetim ise çok daha üstündür. Çünkü kadınlar sadece gerçek çocuklar değil, bazen yalancı cenninler de meydana getirebilirler, bunları ayırt etmek de güçtür. Bu böyle olduğuna göre ebeler için en güzel görev, gerçek olanla olmayanı ayırt etmektir.²³

Ebelik sanatı Sokrates'in yönteminin temelini oluşturan bir sanat olduğundan, ona göre bu sanatın sınırlarını çizebilmek gerekmektedir. Ebelerin gerçek olanla gerçek olmayanı ayırt edebilmesi niteliğine sahipliği önemlidir.

Benim doğurtma sanatım da ötekiler türündendir. Aradaki ayrım şudur ki, sanatım kadınları değil, erkekleri doğurtur ve doğum esnasında dikkat erkeklerin vücutlarına değil ruhlarına yöneltilmiştir. Fakat sanatımın en özgün yanı delikanlımın ruhunun ortaya koyduğu ürün boş ve aldatıcı bir şey midir yoksa katışıksız ve gerçek bir şey midir, bunu kesin olarak araştırmak ve meydana çıkarmak yetisidir. Öyle ya ben şu noktada ebelere tümüyle benzerim....Tanrı beni başkalarını doğurtmaya zorluyor, fakat doğurmayı benim elimden almıştır.²⁴

Theaitetos diyalogunda Sokrates, sanatının erkekleri doğurabileceğinden söz etmektedir. Bu doğum ise kadının biyolojik doğumundan ziyade ruha yönelik bir olarak ortaya çıkmaktadır. Öyleyse Sokrates'e göre erkeklerin ruhlarının ürünlerinin gerçek olup olmadığını anlayabilmek bu sanatla mümkündür. Bu sanat kadınlar için geçerli olmamaktadır. Diyalogda belirtildiği üzere doğurabilecek özelliklere sahip olan kadının ruhsal anlamda doğurtma yöntemine tabi olabilmesini mümkün görmeyen Sokrates kendini ebelere benzetmektedir.

2.2. Platon ve Kadın

Platon'un kadınlar hakkındaki görüşleri ve söylemlerine sıklıkla Devlet ve Yasalar adlı kitaplarında rastlanır, ağırlıklı olarak Devlet adlı kitabı ele alınmıştır. Devlet, Platon'un kamusal yaşam ve özel yaşam ayrımının kaldırdığı, kamusal yaşamın düzenliliğinin "iyi ideası"na ulaşmak için önemli olduğunun anlatıldığı bir kitaptır. Platon'a göre toplumun doğal olması devletin de doğal olmasını gerektirmektedir. Platon'a göre insanın gereksinimlerini tek başına karşılayamaması nedeniyle insanlar arasında işbölümü ortaya çıkmış olmalı, bu da devletin temelini oluşturmalıdır.

"Kitap, Sokrates ve Glaukon'un Pire'ye gerçekleştirdikleri seyahat ile başlar. Burada karşılarına çıkan Polemarkhos onları adalet üzerine derinlemesine

²³ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 150 b, 460

²⁴ Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, 150 d, 461

bir tartışmaya götürecektir olan davetini gerçekleştirir. ...Bu bağlamda doğru ve adil bir yurttaş arayışında kadınların ve erkeklerin toplumdaki rolünün ne olması gerektiği konusu Platon için büyük önem arz etmektedir. Yine adalet tartışması ve adil bir devletin nasıl kurulacağı ya da olması gerektiği sorusu, günümüzde de önemini koruyan, toplumda kadının yeri ve hatta kadının toplumsal rollerinin koruyucu sınıf üzerinden tekrar belirlenimine kadar genişleyen bir tartışmayı gözler önüne serer.”²⁵

Devlette üç ayrı sınıf bulunmaktadır: üreticiler, koruyucular ve yöneticiler. En alt sınıf, ruhunda maddi isteklerin hakim olduğu, gözü tikellikler dünyasında olan bir sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu sınıfa uygun olabilecek en iyi erdem ölçülülüktür. İkinci sınıf, soylu isteklerin olduğu, şöhret peşinde olan, eğer diğer insanların gözünde bir yere sahipse kendini bir yere sahipmiş gibi gören kişilerin olduğu bir sınıf olmaktadır. Bu sınıf için en iyi erdem yiğitlik erdemidir. Üçüncü ve en üst sınıfın ruhunda akıl bulunmaktadır ve en iyi erdem bilgelik erdemidir. Üçüncü sınıfta ise filozoflar yer almaktadır.²⁶

Üretici sınıfta aile kavramının yeri vardır. Maddi şeyler ruhunda olan bir sınıf olduğundan bu sınıfta kadın erkek ilişkileri diğer sınıflara göre farklıdır. Aile kavramıyla birlikte Antik Yunan toplumunda yer alan dişil ve eril ayrımının belirginleşmesi durumu söz konusudur. Bu da sınıflar arasında çizilen kadın imgesinin farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Platon sınıfların farklılığına değinirken en yüksek iyiye ulaşabilmek için belirtilen devlet yapısını zorunlu olarak görmektedir.²⁷

Koruyucu sınıf, toplumsal yaşamın belkemiğini oluşturan sınıf olarak ele alınmaktadır. Filozof olarak anılan en üst sınıfın üyeleri de bu sınıf içinden çıkmaktadır. Kadın erkek ilişkileri, aile kurumu gibi konular bu sınıfla birlikte şekillenmektedir. Koruyucular ortak, sade bir yaşamla sınırlandırılmıştır. Platon “oikos” düşüncesinin temelinde yer alan kadının erkeğe zimmetlenmesi durumunu ortadan kaldırmış, kadınların ve erkeklerin bu sınıfta ortak bir yaşamda yer almasını dile getirmiştir. Bu durum da tüm kadınların tüm erkeklere, tüm erkeklerin tüm kadınlara zimmetlenmesi anlamını taşımaktadır. Bu konuya dönemine ve diğer filozoflara göre biraz daha esneklik tanıyan Platon kadın erkek ilişkilerinin yasaklanması anlamına gelmeyeceğini ifade eder. Ona göre kadınlar ve erkekler cinselliği özgürce yaşayabilir; ancak koruyucu sınıfta aile kavramı olmadığı için aile çerçevesinden uzak durulması gerektiğinden bahsetmektedir.²⁸

Platon kız çocukların eğitimi konusunda dönemine kıyasla daha eşitlikçi bir tavır sergilemektedir. Her ne kadar bu tavrın olduğunu ifade etsek de

²⁵ Mete Han., Arıtürk, “Platon’un Toplum İdeali İçerisindeki Kadının Yeri”, *Düşünme Dergisi*, Sayı: 10, (2017) 28-38: 30

²⁶ Derya, Karaaslan, “Antik Yunan’da Kadın Olmak”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, (2016), 159-174: 168-169

²⁷ Derya, Karaaslan, “Antik Yunan’da Kadın Olmak”, 159-174: 170

²⁸ Derya, Karaaslan, “Antik Yunan’da Kadın Olmak”, 159-174: 170-171

Platon'a göre mutlak suretle bir cinsiyet ayrımı vardır, kadın ve erkek fizyolojik olarak farklıdır; ancak toplumun her yerine işleyen düşüncenin aksine benzer görevler için benzer eğitimi almaları gerektiğini²⁹ söylemesine rağmen savaş eğitimi için erkek çocuklarla kız çocukların tamamen aynı eğitimi almalarını onaylamamaktadır. Bu da fizyolojik yapının gerektirdiği yatkınlıklar ve sınırlılıklarla bağlantılı olmaktadır.

Platon, her ne kadar kadınlar konusunda dönemine göre farklı düşünse de metinlerdeki ifadelerde kadınlara, kölelere benzer davranışlar, gülünç durumların yakıştırılmaları açısından kadın fikri belli kalıplar çerçevesinde şekillenmiştir. Akli başında bir kadın sıradan bir erkeğin altında kalacak şekilde tasvir edilmesi, en üst sınıfta genellikle bir erkek tanımlanması, kadınların tatminkarsızlığı, şikayetçi yapısı gibi tabirler kullanılması Platon'un kadına dair düşüncelerinin temelini oluşturmaktadır ve bu düşünceleri onun devlet anlayışında bulabilmekteyiz. "...bir ölüyü soymak bir savaşçıya hiç yakışmaz ve ölü'nün bedenini düşman yerine koymak kadınca, kallesçe bir anlayışın kanıtıdır."³⁰ Burada açıkça görülecektir ki bir ölüyü soyan bir savaşçının yapacağı bu davranışı ancak ve ancak kadınca ve kallesçe bir davranış olarak nitelemektedir. Bu durumda, kalleslik ve kadınlık yakın anlamlar içerebilmektedir veya kadının bu türden onursuz bir davranışı yapabilmesi olağan karşılanmaktadır. Bu nedenle de bir erkeğe yapılan bir yakıştırma olmadan ziyade bir kadına yapılan bir yakıştırma olması Platon açısından anlamlı olmaktadır. Bu noktada görülecektir ki Platon kadına dair düşünceler bakımından toplumsal ve kültürel alandan bağımsız ve radikal bir düşünce yapısına sahip değildir. Onda da bu dişil eril ayrımlar görülmektedir ve hatta bazı sıfatlar ve yakıştırılmalar bakımından aşağıda görülen bir kadın algısının olduğunu söylemek önem arz etmektedir.

Kadının toplumsal alanda kısıtlı bir yerinin olması, ev ve eve dair algının içerisinde yer alması nedeniyle kadının yaşam alanı ev olmaktadır. Platon ise eserinde bu söylemi tekrar inşa etmektedir. "...daha çok zamanının büyük bir kısmını kendi evine sinip bir kadın gibi yaşayarak geçirir ve bir yurttaş kalkıp dış ülkelere seyahat yapıp güzel bir şeyler görünce kıskançlıktan delirir."³¹ Burada bir yurttaş tasviri vardır, bahsi geçen yurttaşın evine sinmesi ve bir kadın gibi yaşaması durumu söz konusudur. Kadının ev alanına ait bir figür olarak karşımıza çıkması Platon için de olağan bir durumdur; çünkü toplumsal yaşamda ancak bunu bulabilmek mümkündür. "Buna karşılık başımıza kişisel bir felaket geldiğinde, tamamen sakin davranıp kendimize hakim olabildiğimizde, bu da tam da bir erkeğe yakıştığı, öteki, tiyatrodaki gördüğümüz davranış ise kadınca olduğu için (tragedyanın) tam tersi

²⁹ İrfan, Görkaş, "Platon'un Eğitim Felsefesi" , *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, , (2012), 299-303: 302

³⁰ Platon, *Devlet, Çev. Veysel Atayman, Cenk Saraçoğlu*, İstanbul, Bordo Siyah Yayınları, (2005): 215 d, 170

³¹ Platon, *Devlet*, 579 b, 266

davranmaktan gurur duyarız.”³² Kadına yakışan ve erkeğe yakışan davranışların ayrılması yine sıfatlar ve nitelikler bakımından farklı insanlara işaret etmektedir. Bu nedenle açıktır ki Platon için kadın ve erkek tahayyülleri farklıdır.

2.3. Aristoteles ve Kadın

Aristoteles'in kadınlar hakkındaki görüşleri Politika adlı eserinde kadınların toplumsal konumlarını belirleme açısından mühim olduğundan, yoğunluklu olarak bu eser üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu eserde, Aristoteles bir devlet anlayışı ortaya koymaktadır. Devletin sınırları çizilirken toplumun üyelerine sorumluluklar verilmektedir. Bu açıdan Aristoteles, kadın-erkek ve köle ilişkilerini belirleyen bir tavır sergilemektedir.

Aristoteles'in devlet anlayışında kadın, erkek ve köle kendilerinin karşılıkları olmadan etkinlik gösteremeyecek bir yapıdadır. Kadın, erkek olmadan üremeyi gerçekleştiremez, onları bir araya getiren üreme içgüdüsüdür; efendi ile köleyi bir araya getiren ise güvenlik duygusudur. Aile bu üç şeye bağlanmaktadır. Sonrasında günlük gereksinimlerin karşılanabilmesi için köyün olması, birçok köyün bir araya gelmesi de devleti meydana getirmektedir.³³ Aristoteles için devlet yapay değil doğal bir süreç olmaktadır. Devletin varlığı bu kavramsal bağlamda değerlendirildiğinde insanlar arasındaki ilişkinin kendiliğinden, “doğaları gereği” bu yapıya sahip olduğu düşüncesi meydana gelmektedir.³⁴ Aristoteles köleliği önemsemektedir. Bu nedenle onun devlet anlayışında “daha iyiler” ve “daha değersizler” kavramları ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da kadın ve erkek birbirinden farklıdır ve kadın negatif bir konumda yer alacak şekilde konumlandırılmış olmaktadır. Politika'da, kadınlar erkeklere göre daha güçsüz ve aşağı bir varlık olarak sayılır. Bu nedenle aile içinde mutlak suretle var olan ve tamamen eşitsizlikçi bir yapı bulunmaktadır. (baba-çocuk, karı-koca, efendi-köle şeklinde) Ona göre kadın “aklını yeterince kullanamayan” biri gibi görülmekte ve ailenin yönetimi, devletin yönetiminde olduğu gibi erkeğe bırakılmaktadır. Siyasal yaşamın parçası olmak belli niteliklere sahip yurttaşlar için olanaklı görülmektedir; ancak kadınların, kölelerin, yabancıların bu yaşamın bir parçası olarak görülmesi mümkün dahi görülmemektedir.

Politika adlı eserde kadın ve erkeğin zeka yönünden farklı olduğu kabul edilmektedir. Erkeğin kadından üstün bir zekası olduğundan ve bunun kendiliğinden belli olduğundan söz edilmektedir. Bu durum nedeniyle kadının köle ile aynı tutulması mümkün değildir ve kadın ile kölenin de farklı olduğunu ifade etmektedir. “Kadın, ayrı ayrı işlere bakar ve cömertlikle başka araçlar sağlar – her işe yarayan Delphoi bıçağı gibi değildir; bir araç, birçok işleri görmesi için değil de, yalnız bir tek işi görmesi için yapılmış olunca en

³² Platon, *Devlet*, 605 e, 291

³³ David, Ross, *Aristoteles*, Çev. Prof. Dr. Ahmet Arslan, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2011: 369

³⁴ Aristoteles, *Politika*, Çev. Mete Tuncay, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993: 10

iyi işler. Kadınla kölenin ayrı ayrı işlevlerinde de durum böyledir.”³⁵ Öyleyse kadınla erkek birbirinden farklı tutulmaktadır ve aynı zamanda kadınla köle farklı değerlendirilmektedir. Zeka ve diğer yönler bakımından insanların kategorize edildiği açıktır ve bu kategoriler ışığında da toplumun inşası mümkün bu vesileyle mümkün olmaktadır.

“İlk aile, erkeklerin bu ikisiyle, yani kadınlar ve kölelerle birleştirilmesinden meydana gelmişti; ozan Hesiodos, “ilk bir ev ve kadın edin ve bir öküz, sabana koşmak için” derken haklıdır. (Öküz, yoksul adamın kölesidir.)”³⁶ Bunun yanısıra erkeğin yönetmeye dışiden daha yetenekli ve yatkın olduğu, erkeğin kadından daha üstün olduğu ve bu ilişkinin daimi bir ilişki türü olduğundan söz edilmektedir. Bu çerçevede, erdemler konusunda da kadın, erkek ve kölenin Aristoteles'e göre kategorize edilmiş bir perspektif görülmektedir. O, erdem konusunda kadında ruhunun düşünme yetisinin olduğu; ama işlemediğini ifade etmektedir. Kadın erkek arasındaki bu farklılık bütün erdemleri için geçerli sayılmaktadır. Erkeklerle kadınların birbirinden farklı olması dolayısıyla ödev ve sorumlulukları dahi farklılaşmaktadır. “Erkeğinki kazanmaktır, kadınıniki tutmak.”³⁷ Aristoteles, diğer filozoflarda olduğu gibi, aile kurumunun yapısını belirleyen evlilikle ilgili yaş belirtirken kadınlarla ilgili görüşlerine yer vermektedir. O nedenle evlilikleri yaparken yaşa dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Gelişme halindeyken cinsel ilişkide bulunulmasının gelecek açısından problemli olduğunu göstermektedir.³⁸

Genel olarak bakıldığında Aristoteles, kadın ve erkek arasındaki farklardan bahsetmektedir ve bu farkları hem toplumsal açıdan edinilen hem devlet içerisinde edinilecek olan rollerin belirlenmesinde etkin bir durum olarak görmektedir. Kadın ona göre çok yetenekli ve üstün bir varlık olmadığından siyasal alanda yer edinmemektedir. Bu durum kadının ev alanında yer alması gereken bir yapıya sahip olması gerektiği anlamını taşımaktadır. Erkeğin kadından üstün olması durumu Antik Yunan'da hakim olan bir görüş olmakla birlikte bu eserde de yer almaktadır. Toplumsal nüvelerde var olan bu ayırım Aristoteles'in görüşlerinde keskin bir biçimde var olmakta ve bu ayrılıkları yeniden inşa etmektedir.

3. Sonuç

Antik Yunan'da kültürel ve toplumsal açıdan kadının farklı olduğu bilinmektedir. Bu farklılık hem toplumsal alana hem de siyasal alana işlemiş olarak görülmektedir. Bu nedenle “kadının yeri” genel olarak belirlenmiş olmakla birlikte filozofların düşüncelerinde de bu imgelere rastlanmaktadır.

³⁵ Aristoteles, *Politika*, 8

³⁶ Aristoteles, *Politika*, 8

³⁷ Aristoteles, *Politika*, 76

³⁸ Aristoteles, *Politika*, 226

Dönemin sanat eserlerinde, kalıntılarında, yapılan kadın tasvirlerinin elimize ulaşan yönlerinde bile kadın doğa ile eşleştirilmekte ve bereket, toprak ana gibi tabirler kullanılarak ifade edilmektedir. Bu üremeye yapılan vurgu kadının üretkenliğini ve üretim alanını belirleyen bir algıya yer vermektedir. Kadın var olan bir döngünün içerisinde yer alan ve bu döngünün kolaylaşmasına yardım eden bir kişi olarak var olduğundan, onun kamusal alana katılımı yönündeki bakış açısı kısıtlıdır. Bu kısıtlılık kadına da sınırları çizilmiş bir dünyada kendini var etme imkanı sunarken ancak ve ancak toplumsal algının inşasının yapılmasından başka bir seçenek görünmemektedir. İnşa etme sürecinde kadın, olumsuz niteliklerle anılan, yetenekleri ve yetkinlikleri baskı altına alınmış bir kadın olarak görünmektedir. Bu noktada bahsi geçen türden bir yaşamda ancak ataerkil düzenin devamlılığı mümkündür.

Kadın, doğa ile eşleştirmeler ve yakıştırmalar yapılırken daha çok hane alanına yönelik bir kadın algısının olması, toplumsal yasaların belirlenmesiyle bu alanda kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Bu durumda filozofların her ne kadar farklı görüşler ve bilimsel açıklamalarla bir toplum tahayyülü sunsalar da kadın düşünceleri bakımından o dönemin yaşamının bir parçası olarak kadına yüklenen anlamların kısıtlı çerçevede olduğunu görmek mümkün olacaktır. Kadınların genellikle oikos alanında olduğunu, çocuk bakmak ve yetiştirmekle yükümlü olduğunu düşünmenin yanısıra kurallara uymayan kadınların hetaira, köle ya da fahişe gibi etiketler dışında bir anlamı olmamaktadır. Kurallara uyan kadınların da özgür kadınlar olması düşüncesi hakimdir; ancak bu durumda sınıfsal konum da önemli olmaktadır. Fakir veya soylu ve zengin olan kadınlardan eyleme açısından beklentilerde değişiklik vardır. Fakir kadınların hane alanı dışına çıkarak çalışması ve para kazanması durumu daha olağan karşılanırken soylu kadınlarda bu durumu görmek mümkün değildir. Yaşlı kadınların çarşıya gitmesi daha ılımlı karşılanırken genç kadınlar için aynı durum söz konusu değildir. Yine de kadın, Antik Yunan'da belirlenilmiş çizgiler içerisinde bir yaşamı mümkün kılmaktadır.

Klasik dönem düşünürlerinden Sokrates, Platon ve Aristoteles kadınlarla ilgili görüşleri bakımından değerlendirildiğinde bu çizgiye rastlamak mümkün olmaktadır. "Kadının yeri" toplumsal yaşamın yanısıra filozoflar tarafından da vurgulanmakta ve yeniden inşa edilmektedir. Platon'un diyaloglarında Sokrates isim anlam eşleştirilmesinin yapıldığı Kratylos diyalogunda tanrıçaların isimlerinin anlamlarına değinmektedir. Bahsi geçen tanrıçaların sembolik olarak kadın imgesi üzerindeki anlamları irdelendiğinde kültürel yaşamda olduğu gibi doğa temsillerinin kadına atfedildiği, bereket gibi anlamlar yüklendiği görülmektedir. Bereketle birlikte üreme vurgusunun yapılmaktadır. Theaitetos ve Gorgias diyaloglarında ise kadınca veya erkekçe yapılabilecek işlerden bahsedilmektedir. Bu da dişil ve eril ayrımı ortaya koyan bir tavrı göstermektedir. Platon ise Devlet adlı eserinde, toplumsal

alanı inşa ederken ailenin önemine değinmektedir. Sınıflar arasında farklılıkları belirtirken üretici alanda ailenin varlığından söz etmektedir. Bu da kadın erkek ayrımının vurgulanması anlamına gelmektedir. Toplumsal yaşamda bir kadının bir erkeğe zimmetlenmesi ve kyrios adlı bir koruyucu aracılığıyla kendini ifade etmesi durumu ise sınıfların herbirinde farklı noktalara gelmektedir. Koruyucu sınıfta ise kadın ve erkekler açısından vurgulanan nokta farklıdır. Bütün kadınların bütün erkekler için olduğu, aynı şekilde bütün erkeklerin de bütün kadınlara ait olduğundan söz eden Platon, bu sınıfta kadınlara diğer filozoflara ve dönemine göre daha eşitlikçi bir tavırla yaklaşmaktadır. Kadının eğitim alırken savaş eğitimi dışında erkeklerle aynı eğitimi alması gerektiğini ifade etmektedir. Öyleyse görülmektedir ki Platon toplumsal görevleri belirlerken kadına biraz daha fazla alan açmaktadır. Aristoteles için durum tamamen farklıdır. Bir kadınla bir erkek aynı olamaz, eğitim ve toplumsal-yaşamsal haklar bakımından dahi erkek daha üstündür. Bu nedenle hakimiyet erkekte olmalıdır. Bu hakimiyetin altında yer alan kadın köleyle eş tutulamaz; ancak zeka, erdemler ve yeterlilikler bakımından her halükarda erkeklerden daha aşağıda yer alan bir canlı olarak görülmektedir. Devlet anlayışı da Politika'da belirtilen anlamlar çerçevesinde değerlendirildiğinden devletin içerisinde de kadına söz hakkı tanınmamaktadır. Bakıldığında bu türden bir yaşamın içinde yer alan kadının üretim alanının ev olması da bu noktada şaşırtıcı olmamaktadır. Kamusal alanda kadının yerinin olmaması onu ancak hane alanında rol alabilen bir konuma getirmektedir.

Antik Yunan'da ataerkil bir toplumsal yaşamın varlığı yadsınamaz ve bu yaşamın etkileri dönemin kültürel ve toplumsal alanına işlediğinden bunu günümüze kalan sanat eserlerinde, filozofların görüşlerinde ve toplumsal alana ilişkin pek çok yerde görebilmemiz mümkündür. Kadın erkek ilişkilerinin belirlenmiş olması yaşamı da belirleyen bir tavra sahip olduğundan belirtilen sembolik anlamlar toplumsal alanı çözümlemeyi olanaklı kılmaktadır. Bu nedenle bahsi geçen kadın erkek ilişkileri ve Antik Yunan'da "kadının yeri" sınırlanmış bir yaşamın varlığına işaret etmektedir.

Kaynakça

- Ağaoğulları, Mehmet Ali, *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Akalın, Ayşe Gül, "Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı", *A.Ü-DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2003, Sayı:33, (17-47)
- Arıtürk, Mete Han., "Platon'un Toplum İdeali İçerisindeki Kadının Yeri", *Düşünme Dergisi*, 2017, Sayı: 10, (28-38)
- Aristoteles, *Politika*, Çev. Mete Tuncay, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993.
- Clark, Christina A., "To Kneel or Not to Kneel: Gendered Nonverbal Behavior in Greek Ritual", *Women, Gender, and Religion, Journal of Religion & Society*, 2009, Supplement Series 5, (6-20)

- Graves, Robert, *Yunan Mitleri*, Çev. Uğur Akpur, İstanbul, Say Yayınları, 2010.
- Görkaş, İrfan, "Platon'un Eğitim Felsefesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2012, Cilt:1, Sayı:1, (299-303)
- Karaaslan, Derya, "Antik Yunan'da Kadın Olmak", *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 1, Sayı 2, (159-174)
- Katz, Marilyn, "Ideology and "The Status of Women" in Ancient Greece", *History and Theory*, 1992, vol. 31, No:4, (70-97)
- Kaya, Tebrike, "Erkek Akıl Batı Felsefesinde 'Erkek' ve 'Kadın'", *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2016, Cilt/Vol: 3, (138 -141)
- Martin, Thomas R., *Ancient Greece From Prehistoric to Hellenistic Times*, New Haven&London, Yale University Press, 2013.
- Platon (Eflatun), *Diyaloglar*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010.
- Platon, *Devlet*, Çev. Veysel Atayman, Cenk Saraçoğlu, İstanbul, Bordo Siyah Yayınları, 2005.
- Pomeroy, Sarah B., et al., *A Brief History of Ancient Greece: Politics, Society, and Culture*, Oxford, Oxford University Press, 2004.
- Ross, David, *Aristoteles*, Çev. Prof. Dr. Ahmet Arslan, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2011.
- Yaman, Melda, "Sokrates'in Ebeliği: Eril Felsefe – Dişil Ebelik Üzerine Düşünceler", *SA V Katkı Dergisi*, 2016, Sayı:3, (1-16)